

ousitanio **vivo**

JOURNAL OUSITAN

ARTICOLO REALIZZATO NELL'AMBITO DELLE INIZIATIVE FINANZIATE DALLA PRESIDENZA DEL CONSIGLIO DEI MINISTRI | PROGETTO UNIONE MONTANA VALLE MAIRA LEGGE 482/99

LO NACIONALISME E SIAS "CREATURAS FANTASTICAS": LO CAS DES "VENECIAS" L'INVENCIEN "UNA E TRINA" QU'ABOLÌS LO FRIUL FAI JA 160 ANS

FACH DA MARCO STOLFO
VIRAT EN OCCITAN DA ROSELLA PELLERINO

GRAFIA CLASSICA

Ent'un di passatges mai interessants de son famós discors pronunciat a la Sorbona l'11 de març del 1882, publicat en Italia en diferentas ediciens sot lo titol *Che cos'è una nazione?*, Ernest Renan disia que l'eisubli¹ e l'error istòric constituïsson «un factor fundamental ental procès d'creacien des naciens».

Sus aqueste tema l'estudiós britanic

Michael Billig a escrich en temps pi dapè que «chasque nacièn dèu

aver la sia istòria, la sia memòria colectiva, mas aquesta manera del navisar² s'companha ental mesme temp a una mentiança³ colectiva». Per tuchi e dui – amont e lens⁴ – ental procès d'creacien e consolidament d'la nacièn e d'identitat nacionala, l'antitesi entre memòria e eisubli s'tramuda en sintesis, en memòria selectiva, que cern çò que navisar e çò

¹ Oblio.

² Rimembrare.

³ Dimenticanza.

⁴ A valle.

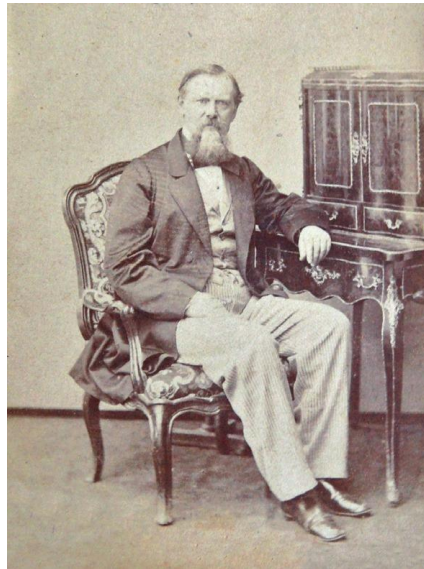
qu'enlimar, estremar o muar⁵ coma lhi interessa o lhi agrada.

La construcion d'la memòria colectiva entre amnesias, manipulacions e invencions

Cerner, enlimar e muar vòlon pas mec dir distorcien e manipulacion, mas decò envencien e creacion *ex novo* de contenguts, representacions e simbols. Aishò val pas mec per l'istòria, entre aveniments e personatges, mas decò per la geografia e pr'aishò per la toponomastica. Perqué entre lhi fondaments d'idea d'nacien «*una d'arme, di lingua, d'altare, di memorie, di sangue, di cor...*», coma escriu Alessandro Manzoni en sa famosa poesia "Marzo 1821", se tròbon pròpi la lenga e las conescions entre unitat territoriala e sensaa⁶ e recercaa

omogeneitat linguistica e culturala, e paraudas⁷ e noms an una fundamentala importança ent'aqueste encastre⁸.

Emè ishò⁹ se capis perqué enti ans Seissanta e Setanta d'Uech Cents lo furlan Prospero Antonini, gracias a sa

fideistica adesien al nacionalisme italian, sentia lo fòrt besonh de transformar, per dir, lhi noms de Cormons e Cordenons en «Cormonsio» e «Cordenonsio», anticipant aquela obsessien per lhi noms

(de pòsts, personas o causas) da cambiar e da italianizar, qu'avia truchat lo livèl mai aut enti vint ans fascistas, emè consequenças "d' merit" e "d' maniera" evidentas encara encuei en Friul (da «Basiliano» e «Piuma» fins al «musetto» e a lhi «scarpetti»), e qu'avia agut en Ettore Tolomei son principal representant. Coma repòrta decò lo titol del libre diat a sa discutibla figura, publicat fai tres ans da Maurizio Ferrandi, lo geògraf e politic d'Roveredo¹⁰ es estat «l'òme qu'a inventat l'Aut Ades¹¹» e qu'a creat, emè "ardenta" convincien e en maniera sovent ben fantasiosa, decò 'na man d' autras denominacions, emè resultats pratics e operatius despuei lo 1923.

⁵ Modificare.

⁶ Presunta.

⁷ Parole.

⁸ Contesto.

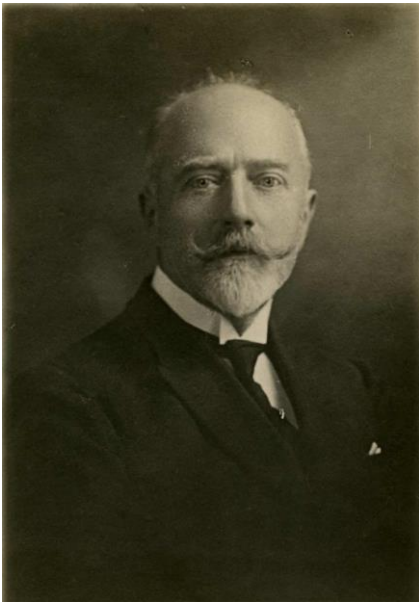
⁹ Ciò.

¹⁰ Rovereto.

¹¹ Alto Adige.

L'«ambiguitat preciosa» de noms que «son bandieras» e «simbols pi que valids, que donon fòrça a las ideas e ajuon las acciens»

Tolomei avia dui objectius: crear un concept geografic e l'emponer «alla coscienza della nazione» (consciença d'la nacièn).

Mai o menc es la maniera d'arrambar-se¹² e lo fin d'un article anònim, entitolat «Le Venezie», publicat a Milan passa 160 ans, lo 23 e 30 d'avost del 1863, per la precisièn sus “L'Alleanza”, «giornale

politico-letterario internazionale» sot la direccien d'Ignazio Helfy, e sus “Museo di famiglia”, «rivista illustrata» de sciença, art, literatura e nòtas politics, emè un talh mai “popolar” e “bon pat”¹³, emè Emilio Treves coma director.

Aquel article butava a disposicièn des rivendicaciens territorialas italianas las marcas¹⁴, tant sugestivas coma genericas e – coma evidenciat da l'autor – caracterizaas exprés da una «ambiguità preciosa» (ambiguitat preciosa), d'«Venezia Propria», «Venezia Tridantina o Retica» e «Venezia Giulia», riferias a de territòris qu'enlora fasion pas part del Renh d'Italia naissut da justa dui ans. E lo fasia emè un metòd ben esclent, sustot ent'aquel passatge ente devisava¹⁵ sus motivaciens e fins: «En quarquas situaciens,

lhi noms son mai que paraudas. Son bandieras levaas, son simbols pi que valids, que donon fòrça a las ideas e ajuon las acciens».

La fòrça evocativa d'aquelas denominaciens creissarè emè sa difusien, pas tant après lo 1866, emè l'annessien a l'Italia d'la parelh dicha «Venezia Propria» (Venit¹⁶ e granda part del Friul), mas sustot pi tard, en la prima metat del Nòu Cents e decò après. Pr'aishò son decisius lhi ans après la fin d'la Prima Guerra mondiala e aqueli d'la dictatura fascista, quora las «Venezie» devenon decò «Tre Venezie» e «Triveneto» e s'emponon parier – arpilhant las paraudas de Tolomei – «alla coscienza della nazione», diventant de «simboli efficacissimi», e tròba granda fortuna la nocièn de «Venezia Giulia» emè

¹² Approcciarsi.

¹³ Di consumo.

¹⁴ Etichetta.

¹⁵ Spiegava, rifletteva,

approfondiva.

¹⁶ Veneto.

siei repetuts arsòns¹⁷ a Roma, a la X Regio augustea e a la Serenissima. Aquel neologisme, coma escriu l'article sus "L'Alleanza" e "Museo di famiglia" del 1863, era referit a n'aquelas definias «le contrade dell'Italia settentrionale che son al di là dei confini amministrativi della Venezia (propria)», que serion lo Friul oriental, Trieste e l'Istria. Totun, pròpi per sa particulara «ambiguità preziosa», ental Nòu Cents aurè una corrispondença geografica "a geometria

variabla" e a l'entorn del 1920 comprenarè fin lo Friul tot entier estachant-lo a Trieste, a l'Istria e al Quarnaro: una spongua¹⁸ «Venezia Giulia» que, coma se ve en de publicacions del Touring Club Italiano del temp, anava da Sacil a Flum¹⁹.

Entre banalizacions nacionalistas e «nacionalisme banal» e persistent, dal fascisme a la Republica

Decò ent'aqueste cas las reflexions de Renan e Billig son confermaas. L'invencien des

«Venecias» es una fusien empecabla d'memòria e eisubli, mite e ideologia, que genera una construcion identitaria, que se rendobla, creis e s'renfòrça emè l'abituda. Sot aqueste perfil pòl decò esser consideraa un exemple d'aquel «nacionalisme banal» descrich pròpi da Michael Billig enti siei estudis: una manifestacion caracterizaa dal repeter-se e da l'erlinhar-se²⁰, tuchi lhi jorns, d'memòrias, amnesias e envencions, qu'en manierà "ensinhifianta"²¹, entre abitudas, costumaz e consums, dal trabalh a l'arlam²², da l'escòla a l'espòrt, dai boletins meteo a las marcas di vins, se mudon en veritat absoluas, en "identitat", en "consciència" e en "visien", naturalament "nacionalas". Parier ven da pensar qu'encuei lhi citadins

¹⁷ Richiami.

¹⁸ Presunta.

¹⁹ Sacile, Fiume.

²⁰ Riprodursi.

²¹ Banale.

²² Svago, relax.

